

Landskap: Småland Upptecknat av: E. Johansson
A. Holmström
Härad: S. Möre Adress: _____
Socken: Vissefjärda Berättat av G. Velandér
Uppteckningsår: 1933 Född år _____ i Vissefjärda

Uppteckningen rör

Sagesmannen	sid. 1.
Odens ritt Tomasnatten	" 3.
Odens besök i en kvarn Tomasnatten	" 4.
Grimmeln	" 6.
Wäcken och havande kvinna	" 7.
Åskan jagar troll	" 8.
Bortbytingar	" 9.
Lyktgubbar	" 11.
Ej störa vättarna	" 12.
Gröt till tomten	" 13.
Gäst tynger lassaet	" 14.
Fruktträden skakas på julaftonen	" 16.
Jättar	" 17.
Man, som vill försvärja sig till den onde	" 18.
Klok gubbe betar sjukdom	" 20.

/Forts.

• Skriv endast på denna sida!

59 sid.

/Forts./

Klok gubbe hjälper för benbrott	sid. 23.
Bot för tandvärk	" 24.
Jägare och häxa skärtorsdagsmorgon	" 26.
Skämda bössor	" 28.
Skämma hästar	" 29.
Riskast	" 30.
En nedsatt person	" 31.
Skatt	" 33.
Gulsot botas	" 35.
Bot för fallandesjuka	" 36.
Att sätta bort tandvärk	" 37.
Draga ett barn genom ett träd	" 38.
Engelska sjukan	" 39.
Stämma blod	" 40.
Avrättning	" 41.
Gravgods	" 44.
Sax och psalmbok på liket	" 45.
Julhögar	" 46.
Uppehåll i arbetet Tomasafon	" 47.
Årsgång	" 48.

/Forts./

/Forts./

Tyda vid julen	sid. 50.
" " "	" 51.
Bordet dukat julnatten	" 52.
Ett äpple kvar på fruktträden	" 53.
Sådd	" 54.
Kyrkklockor voro döpta	" 55.
Sjunken kyrkklocka	" 56.
Tattare	" 57.

S:a sid.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Sagesmannen.

Kantor C. Velandér är född i Vissefjärda socken omkring år 1865 och har sedan varit folkskollärare och kantor i samma socken under ett stort antal år, tills han för någon tid sedan blev pensionerad, då han flyttade till Emmaboda. Den allra största delen av sina uppgifter har han efter sin moder, som var född år 1819. Hon trodde visserligen inte själv på alla sina uppgifter, men hon var intresserad av dem och kunde ganska mycket, ty hennes fader, som var född i slutet av 1700-talet, hade ofta berättat sägner om övernaturliga väsen, och han trodde fullt och fast på dem. Han hade även i sitt dagliga liv tillämpat en stor mängd magiska handlingar o. dyl. Kantor Velandér karakteriserar sin morfar som en "riktig trollgubbe", varvid han syftar alla de vidskepliga foreställningar denne hade. Kantor

Velander är mycket intresserad av de uppgifter, som han fått av sin moder om gammal folktro, och säger sig ångra, att han aldrig gjorde anteckningar, medan hans moder ännu levde. Något nämnvärt beläst på folktrons område är han emellertid inte, och många företeelser, som ofta omnämnas i litteraturen, kände han inte till. Hans uppgifter kunna därför anses som ren muntlig tradition.

Invil
S. Möre lnd.

Vineffärde om
1933

4705 Uppm. E. Johansson
A. Nilsson

Per E. Volander
Vineffärde

Odens ritt Tomasnatten.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

En gammal båtsman var på väg till sitt torp på
Tomasnatten. Då hade han mött en karl, som kom ridande
med den värsta fart, och han hade en kvinna hängande över
hästen. Båtsmannen visste, att Oden brukade vara ute och
rida den natten, så han kunde lätt räkna ut att det var
denne, som kom med en skogsnyva, som han hade skjutit.

Odens besök i en kvarn Tomasnatten.

I en kvarn höll man på att mala Tomasnatten, för man hade mycket brätt om. Vid tolvtiden kom det en man till kvarnen åtföljd av två svarta hundar. "Maler du fast det är Tomasnatt," sade han till mjölnaren. "Ja, jag har inte tid att sluta," svarade då denne. Mannen sade inte mer om det, men han bad att få vila sig en stund. "Du skall väcka mig, när mina hundar skaka på sig," sade han, och så lade han sig till att sova. Efter en stund skakade hundarna på sig, men mjölnaren förstod, att han hade med själva Oden att göra, och han vågade inte väcka honom. I stället gav han sig till att skyfilla ^{hjul} i gapet på hundarna, ända tills de lugnade sig, och det gick inte lite åt. Likadant gick det andra gången hundarna skakade på sig, men den tredje gången skakade hundarna så häftigt på sig, att det bekändes, som om hela

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

kvarnen skulle ramla in över dem. Då vaknade också främligen och blev alldeles rasande. "Varför har du inte väckt mig," sade han. "Nu skulle jag ha varit vid Ölands södra udde. Och hade det inte varit för att du hade matat mina hundar så bra, skulle du ha fått för att du inte slutade upp att "virka" klockan tolv." Sedan for han sin väg.

Det är mor, som har berättat detta för mig, och jag minns, att jag frågade henne vad "virka" betydde, men det hade hon inte reda på. Hon visste bara, att mannen sagt så. Nu förstår jag ju, att det naturligtvis skulle betyda "verka".

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

Grimmeln.

Innan en kyrkogård togs i bruk, skulle något djur begravas där. Det skulle vara ett levande djur till och med. Där blev någon slags spöke av det, som kallades för grimmeln. På Vissefjärda kyrkogård skall en förlunge ha blivit nedgrävd.

Snial.
S. Hore Ind
Vineffärta om
1933.

4705

Uppm. B. Johansson
A. Holmström
Ber. C. Velander

Näcken och havande kvinnor.

Vineffärta

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

Näcken var särskilt begiven på att locka havande kvinnor till sig. När en sådan hörde näcken spela, kunde hon inte motstå utan gick efter ljudet och kom ända ut i vattnet, där hon föravann. Folk trodde, att hon sedan levde kvar nere hos näcken.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Åskan jagar troll.

När det åskade, skulde man inte söka skydd under träd och dyligt, för då sökte sig trollen dit, för det var dem åskan slog efter, så då kunde man själv också bli åskadad.

Man fick inte heller ha dörrarna öppna, när det åskade, för då kom trollen in i husen, och då slog åskan ner där.

Smeland
S. more
Väsefjärda
Mjöt 29 1923

Mjöt. C. Johanson
- - - J. Johanson

Bern. m. C. Thander

Skriv endast på denna sida!

Småland
F. Höra
Tussockjärden
9/8.ii. 1933

4705

E. Johansson
9/8.ii. 1933
B. Johansson

Per. O. Mander

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

Bortbytingar.

Barn som var sjuka eller såg konstiga ut, sades vara bortbytta av trollen. Särskilt var det de sinnesslöa, som ansågs vara bortbytingar. Trollen hade kommit åt att stjäla bort ett odöpt barn och så hade de lagt dit sitt eget i stället.

Jag har hört en historia om hur man kom uhderfund med att man hade fått en bortbyting. Modern tyckte, att det var något märkvärdigt med hennes barn för det ville aldrig lära sig att gå och långt mindre att tala. Då ställde hon sig framför vaggan och låtsades som om hon skulle brygga öl, men till kittel hade hon bara ett ägg-

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

skal. Barnet såg på mycket intresserat en stund, men så
sade det: "Sju mödrar har jag diat ihjäl, och sju ek-
skogar har jag sett ruttna ner, men aldrig har jag sett
något så befänggt." Då visste modern, att hon hade fått en
trollunge, och så tog hon och kastade ut den. Då kom trol
och tog sitt barn och lade dit det rätta.

Småland
Småre
Vissafjärden
1923

4705

Lyktgubbar.

Lyktgubbar skulle vara döda lantmätare, som mätt fel
och sedan fick gå igen där. En gubbe skulle ha kommit
nära en sådan där, och då hörde han, att han sade: "Här
är rätt, här orätt."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

Ej störa vättarna.

Om man var ute i en hage eller dylikt, fick man inte
kasta sitt vatten ~~ut~~ att först spotta tre gånger. Annars
störde man vättarna, och då blev man sjuk.

Smit.
S. Nora h:d
Vinebjärta S.m
1933

4705

Uppst. B. Johanson
A. Holmström

Ben. E. Volander
förf. i Vinebjärta

Gröt till tomten.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

I mitt hem brukade mor alltid sätta ut ett fat med
gröt åt tomten i ladugården på julaftonen.

Gast tynger lasset.

Morfar hade flera gånger varit ute för att få en gäst på lasset. Det märktes tydligt, för då blev vagnen så tung, att hästarna knappt orkade draga den. Om han då gick och tog huvudstolen av den ene hästen och såg genom den, kunde han se gästen. - En gång, när han körde från Karlskrona och hem, blev han besvärad av en gäst. Då tog han sin kniv och skar av några engrenar och kastade dem efter vagnen. "Nu kan du först räkna alla barren," sade han till gästen, och så fick han ge sig i lag med det. Men då gav morfar sig till att köra det fortaste han kunde, och han hade inte mer än hunnit in om döfrarna där hemma förr än gästen var efter honom, för han kunde

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

höra hur det började smälla i dörrarna och i spiseln
bläste och ven det. Men då tog morfar och blossade med
krut i spiseln, och sedan hade gästen inte längre någon
makt.

Visseffjäder, Sm.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

⟨ Fruktträden skakas på julaftonen.

Min morfar var mycket vidskeplig av sig. Var det lugnt på julaftonen, gick han ut i trädgården och skakade ett tag i varje träd. När man frågade, varför han gjorde så, sade han: "Fröja glömmar sig". Fröja skulle skaka träden på jul-^{aft} aftenen, d.v.s. det skulle blåsa, om det skulle bli mycket frukt det året. Annars fick man göra det själv. ✓

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Jättar.

Jättarna skulle vara en människoras, som bott här tidigare. De skulle vara mycket stora och starka. Stenröret i Antemåla, säger folk, har kommit dit på så sätt att en jättekvinna bar dit alltsamman på en gång i sitt förkläde.

Man, som vill försvärja sig till den onde.

Det var en man här i Vissefjärda, som ville bli rik, och för att bli det, så beslöt han att försvärja sig till den onde. Jag vet vem det var, och han skall till och med ha bekänt det för prästen, när han var tillreds att dö.

Han gick till kyrkan, och jag tror, att det var natten till en söndag. Och så gick han in på kyrkogården och gick anten det var tre eller sju gånger avigt och rätt runt omkring kyrkan, och då hade han psalmböcker bundna under fötterna. Sedan lade han en bibel framför dörren och steg på den, och då gick dörren upp, och han gick in i kyrkan. Han gick storgången fram, men när han kom dit där bänkarna slutade, så såg han bara stora eldslågor

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

slå upp från golvet. Det var helvetets eldar, och han
hörde visst rop och klagan också, tror jag. Sedan framför
det, nära altarringen steg den lede själv och hade stora
penningpåsar i händerna och bara vinkade till honom,
att han skulle komma över. Men då blev han väl så kuslig
till mods, att han sprang ut och lämnade alltihop.

Klok gubbe botar sjukdom.

Följande skildring av en klok gubbes sätt att behandla en sjuk hörde jag för första gången av en kvinnlig släkting Lotta, som tjänade hos den familj, där metoden tillämpades. Sedan har jag hört ytterligare två personer skildra andra fall, där samma metod använts av samme kloke gubbe.

På 1860-talet tjänade Lotta hos en bonde här i Vissefjärda socken, då en flicka på en tio eller tolv år på gården blev mycket sjuk. Lotta fick gå till en gubbe, som de kallade Johan i Slott, som hade rykte om sig att kunna bota alla slags sjukdomar, och hämta honom. Han kom, och när han hade sett den sjuka flickan, var han snart på det klara med att hon hade stött på något otyg. Nu gällde det

att taga reda på var detta hade hänt, och därför skickades Lotta ut att taga tre stycken stenar. En skulle hon taga på en åker, en på en väg och en i en hage eller annan obruten mark. Johan i Slott tog stenarna och ritade med kol olika märken på dem, så att han visste var var och en var tagen. Sedan lade han dem alla i glödena i spisen, så att alla blevo fullkomligt genomhettade. En kittel med vatten ställdes fram, och nu tog gubben stenarna en och en och kastade dem i vattnet medan han lutade sig ner och lyddes på ljudet. Efteråt såg han mycket belåten ut och förklarade, att det var på en åker, som flickan hade stött på något. Nu bestämde han, att man skulle mjölka en ko, och sedan skulle mjölken gjas ut på en åker, och så skulle man lägga dit några mynt. Men flickan skulle också gå och lägga sig och ligga i nio dygn, sedan skulle

hon vara bra. Under tiden fick ingenting tagas ifrån och ingenting läggas till i sängen. Därför lade man mat av flera sorter vid fotändan av sängen och ställde dit en kruka med mjölk och en kruka med vatten. Hennes avföring fick man naturligtvis inte heller föra bort. Det var mitt i röttnaden och väldigt varmt, så det dröjde inte länge förr än det blev en väldig stank i rummet. Och flickan blev allt sjukare och gav upp väldiga skrik. Vattnet blev ju surt och hon bad att få lite nytt vatten men ingen vågade förat något nytt till sängen. Flickan dog och så, jag tror det var på sjunde dygnet.

Jo Johan i Slott har ännu levande släktingar, varför sagesmannen önskar, att om denna uppteckning skulle komma att tryckas inom de närmaste åren, det bör ske utan att något personnamn nämnes eller orten angives exakt.

Klok gubbe hjälper för benbrott.

En gång var jag själv med, när Johan i Slott blev kallad till hjälp. Det var några karlar, som var ute i skogen och fällde träd, varvid en stor björk föll över den ene av dem, så att han bröt ena överarmen. Man skickade efter Johan i Slott, och när han tittat på armen sade han: "Ja, båda benen äro brutna." Jag var så stor då att jag hade gått i skolan några år, och jag hade också sett ett skelett. "Men där är ju bara ett ben där uppe," sade jag. Gubben blev förstås arg och röt åt mig att vara tyst. Men mer var det inte med hans kunskaper. Han skickade mig efter några bitar rönnbark, och dessa band han sedan om armen så hårt han kunde. Och den gången hade han verkligen tur, för mannen blev bra i sin arm.

Böt för tandvärk.

En dräng, som tjänade i mitt hem, när jag var liten, hade fått en förskräcklig tandvärk. Han gick till en gubbe, som skulle vara lite klok, och han skulle skriva bort tandvärken. Drängen fick ett papper, som gubben hade skrivit något på, men han fick inte på något villkor titta på det. På kvällen skulle han sätta sig framför spisen med ryggen mot den - vi hade ju en stor öppen spis, som det var vanligt då - och så skulle han kasta papperet över axeln in i elden, så att det brann upp. Jag var en liten pojke på den tiden, och pojkar skall ju på allting, så jag såg i vilken ficka, drängen stoppade papperslappen. När han hängde ifrån sig rocken, var jag framme och tog lappen och tittade på den. Det var egentligen ingenting skrivet på den utan bara tre

rader med figurer. Det var kvadrater, cirklar och ellipser om varandra ungefär såhär: . Jag lade tillbaka lappen och drängen gjorde, som han hade blivit tillsagd, och kastade den i elden utan att titta på den. Han blev också fri från tandvärken och var fri från den hela tiden, medan han var hos oss. Det är inte så länge sedan han dog, och jag har talat med honom ibland. På slutet hade han ju inga tänder kvar, men han försäkrade i alla fall att han aldrig hade haft tandvärk, sedan gubben botade honom den gången.

Jägare och häxa skärtorsdagsmorgon.

När min morfar tog emot sin gård, var han ganska förmögen, men det tog rätt snart slut, för han brydde sig inte mycket om lantbruket utan tyckte bäst om att gå med bössan i skogen. En morgon var han ute tidigt och skulle gå och jaga. Det var en skärtorsdagsmorgon. Men han hade inte hunnit mer än bort till granngården, när han fick se hustrun på stället komma ut på gödselhögen. Hon hade en kärna med sig, och så ställde hon sig där och kärnade, och så skrek hon så högt hon kunde: "Så vitt som min röst höres, skall allt sänket vara mitt." Morfar visste vad det betydde. På de andra gårdarna i

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

27

trakten skulle de inte komma att få mycket behållning av sin mjölk det året, men den käringen skulle trolle till sig i överflöd. Därför tog han och sköt ett skott i lufte och då blev käringen så rädd, att hon rusade in ögonblickligen och glömde kärnan kvar. Sedan blev morfar kvar där tills solen hade hunnit ett gott stycke upp på himlen för att han skulle se efter så att käringen inte kom ut igen och fortsatte med sina trollkonster.

Skämda bössor.

Min morfar jagade mycket och vidskeplig som han var, fick han ibland för sig, att bössan hade blivit skämd. Det fanns en del gubbar, som man sade kunde göra sådant, men hur de bar sig åt, fick jag aldrig veta. Bössan kunde skämmas så, att den aldrig träffade, eller så, att den träffade men utan att döda. För att häva detta samlade morfar nio sorters örter och gjorde ett avkok på dem tillsammans med ändalöst trä. I detta tvättade och gnodde han bössan, så blev den bra igen.

Ändalöst trä kallas sådana kulor, som växer i barken på träd utan att ha förbindelse med den övriga veden.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

Skärva hästar.

På ett par ställen har jag sett, att man hängt upp
döda skator över spiltorna i ställen. Det var för att
ingen skulle komma åt att skärva hästarna.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30

Riskast.

På vägen mellan Vissefjärda och Gullabo skulle en person ha kört ihjäl sig. Alla som kom där förbi kastade en kvist, så att det blev en stor hög. Det kallades för ett riskast. Det låg kvar i många år. Det riskastet har jag själv sett, men det skulle finnas ett till i Klippingsbo

En nedsatt person.

Min mor talade om en bondehustru, som blev sjuk, när hon var i 40-årsåldern och sedan fick ligga i all sin tid. Det vill säga sjuk var hon egentligen inte, för hon var fullt redig i huvudet, och hon hade inte ont någonstans. Hon fick till och med ett barn under tiden. Det var bara det, att hon inte tålde att vara uppe utan måste ligga ständigt. Folk sade, att hon var nedsatt. Hon skulle ha haft en förenädd friare, och han hade kommit åt tre hästrå från hennes huvud. Dessa hade hon haft en klok gubbe till att sätta ned, det vill säga han hade grävt ner den på kyrkogården. Så länge dessa hästrå lago i jorden, skulle kvinnan bli sängliggande. Och få upp den

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

32

var ju nästan omöjligt. Det kunde ju bara den kloke, efter
som bara han visste, var de fanns.

Ett bevis på att sådan redsättning kunde förekomma
såg man däri, att när dödgrävaren grävde en grav, kunde
han ibland finna här i jorden.

Skatt.

Det var en bonde, som plötsligt hade blivit mycket rik, och folk sade, att han hade funnit en skatt. Hans pige hade varit ute och harvat, men så skulle hon gå hem ett tag. Då tog hon och band hästen i något, som hon tyckte såg ut som en trädrot. När hon kom tillbaka, var hästen försvunnen, och hon kunde inte finna den någonstans. Men då såg hon, att "trädroten" var örat på en kopparkittel. Hon hämtade bonden, och när han kom, tog de upp kopparkittelen, och då visade det sig, att den var full med pengar. Förut hade där legat en drake och vaktat skatten, men när han blev störd, hade han rusat upp. Han skulle då fara igenom något, och det blev nu hästen,

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

34

och därvid försvann både hästen och draken. Eftersom
draken nu var borta, kunde bonden taga skatten.

Man sade, att hade han visst om skatten, hade han kunnat
taga den ändå utan att behöva offra hästen, men då hade
han först måst kasta en kniv eller något annat av stål
i kittelen för att oskadliggöra draken.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

35

Gulsot botas.

En person, som hade gulsot kunde botas genom att man
gav honom in lite gul massa eller också ett avkok på
gula maskar.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

36

Bot för fallandesjuka.

När någon skulle avrättas kom människor från långa
håll för att samla upp blod efter den avrättade. Det skull
de sedan använda för att bota fallandesjuka.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

37

Att sätta bort tandvärk.

Ett sätt att göra sig av med tandvärk, var att gå till kyrkoporten och taga en träflisa ur den. Med flisan skulle man sedan pets i tanden tills det blödde. Därefter satte man tillbaka flisan där man hade tagit den i dörren.

Man kunde även taga en flisa av ett träd och göra på samma sätt.

Smil

L. Mörk In: d.

Vän: aff: älska sin

1933

4705

Äppel B. Johansson

A. Andersson

Ben. C. Velander

Vän: aff: älska

Draga ett sjukt barn genom ett träd.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

38

När ett barn hade engelska sjukan, klyvdes ett ungt
träd och se'ar drog barnet genom hålet. Men jag har också
hört, att man bara behövde lyfta det genom ett öppet
fönster.

Småland
H. H. H. H.
Visses fjärdens m.

4705

Uppst. av G. Johansson
A. H. H. H.
1933

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

39

Engelska sjukan.

Det är inte så många år sedan man slutade upp med att gå och få barn smorda för engelska sjukan, och kanske gör folk det ännu, fast jag inte känner till det. Mne förr fanns det en gumma här i närheten som hade det som specialitet. Hon smorde in barnet med någon slags dekokt, och sedan fick det inte komma utomhus på en vecka.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

40

Stämna blod.

Det skall ha funnits en gubbe här i socknen, som had ord om sig att kunna stämna blod, när någon hade skurit sig. Han hade någon ramsa, som han läste, men hur den var har ingen fått reda på, för han fick inte lära bort konsten, om det skulle lyckas för honom. Och så fick han inte taga något betalt heller. Det enda han behövde veta var namnet på den, som hade kommit till skada. - Samma gubbe skulle också ha kunnat läsa bort ormbett.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41

Avrättning.

I Blekinge var det en bonde , de kallade för Trulå i Loppetorp. Var det stället ligger vet jag inte. Han hade en hustru, men hon umgicks med en dräng där på stället, och till slut förgiftade hon sin man och han dog. Sedan blev det förstås upptäckt och hon blev förd till häkte, och sedan dömdes de henne till att halshuggas, och sedan skulle hennes kropp brännas på bål.

Men nu var det så, att om det fanns en rackare, som ville ta henne, så fick hon bli hans hustru och blev benådad. Se, rackaren var på den tiden så föraktad, att ingen ville umgås med honom, inte taga honom i hand och inte ge honom en pris snus ur dosan utan då höllde de

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

42

upp i handen på honom. Och en flicka, hur fattig och dålig hon var, ville då inte taga en rackare till karl. Men en som var dömd till döden fick han ta. Hur det var, så satte hon sig väl i förbindelse med en rackare - hur det var möjligt vet då ingen. Och hon bad honom, att om han ville ta henne på stupstocken, så ville hon bli hans hustru.

När se an dagen kom, då hon skulle avrättas, hade hon gjort sig så fin. Hon hade sin brudräkt på sig och håret var uppsatt, och på fingrarna hade hon guldringar, så det var som om hon gick till ett bröllop. Och där var rackaren också, för det var så, att när det var avrättning eller så, var alltid rackaren med och var hantlangare åt bödeln. Hon gick fram till stupstocken och

lade huvudet på också, och det gjorde hon så frimodig t
så alla människor förundrade sig. Men hon let på rackaren
— Men hur det nu var, så hade väl Truls' släktingar fått
snoe på, att hon hade talat vid rackaren, så de gick och
övertalade honom och mutade honom, för att han inte skull
upprätta henne. Och när det kom till så vägrade han och
gick inte fram och tog henne. Och hon blev avrättade där
också.

Efter det så skulle hon brännas på bål, och de bränd
henne med, och när liket brann, såg de hur ringarna
smälte i värmen och guldets föll i stora droppar ner från
fingrarne på henne.

Facil.
Vinsfjärda

~~A. J. Jansson~~
~~A. J. Jansson~~ 4705.
1933

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

44

Gravgods.

Om en person hade haft något riktigt kärt, fick han
det ibland med sig i kistan. Jag hörde vid ett tillfälle,
när en ung fru hade dött, att släktingarna diskuterade
om hon skulle få sin ring med i graven, och man kom till
slut överens om att den skulle få följa henne, men man
tyckte, att det var synd, eftersom den var av guld. De
var rädda att hon skulle gå igen annars.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
45

Sax och psalmbok på liket.

Var det någon död, och de hade honom hemma några
dagar, så lade de en sax utbredd eller en psalmbok på
liket.

Julhögar.

På julaftonen skulle var och en ha en julhög framför sig på bordet. Det har varit vanligt överallt i trakten, och här i mitt hem tillämpa vi ännu sedan. Var och en skulle ha en kaka av varje degsort, och därvid ordnades kakorna så att det grövsta lägg underst och sedan de finare kakorna ovanpå. Det var kringlor och kakor i form av hästar, grisar o.s.v. Var och en skulle även ha ett ljus framför sig.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

47

Uppehåll i arbetet Tomasafton.

Tre dagar före jul var det Tomasafton, och det var sed, att man då skulle göra en stunds uppehåll i arbetet klockan tolv på natten. Så nära jul hade man alltid mycket att styra om, så att större delen av natten ofta togs till hjälp, men gjorde man inte ett uppehåll vid tolvtiden, gick det inte bra. Något av det man hade i händerna kunde t.ex. gå sönder. Jag hörde talas om en mjölnare, som inte brydde sig om att stanna kvarnen, men klockan tolv började det dära i kvarnen, som om alla kugghjulen skulle gå sönder. Kvarnen stannade också, och han kunde inte få den i gång förr än nästa dag.

Årsgång.

Den som gick årsgång skulle gå runt kyrkan en gång medsols och en gång motsols. Det behövde inte nödvändigt vara på julnatten, utan det kunde även vara på de andra högtidsnätterna, både vid nyår, påsk och midsommar. När man därefter gick hem från kyrkan, fick man reda på allt, som skulle hända i den byen under ett år. Man såg begravningståg och bröllopståg draga ut från gårdarna, och då skulle det komma att hända i verkligheten. Under tiden fick man varken tala eller skratta. Om man skrattade eller gjorde någon grimas, kunde man sedan få behålla den minen hela sitt liv. Jag har hört talas om en man, som gick årsgång, och han mötte ett stort hölass, som drogs bara av två råttor. Då kunde han inte låta bli

4705

att skratta, men sedan fick han bli sådan all sin tid, Så
det var farligt att gå årsgång.

Någon gloso har jag aldrig hört, att årsgångaren mötte.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

49

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

50

Tyda vid julen.

Det sades, att om man ville veta vilka som skulle dö under året, skulle man smyga sig hemifrån på julnatten, så att ingen märkte det, och sedan skulle man gå omkring i byen och titta in genom fönsterna. De som skulle dö under året, såg man då sitta utan huvud. Men man fick inte tala om för någon, vad man hade sett.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

51

Tyda vid julen.

Förr i tiden hade de stora öppna spisar i stugorna. På julaftonen jämnade man ut askan i spisen, innan man gick och lade sig. Syntes det sedan liksom ett fotsteg utåt på morgonen, betydde det, att någon skulle dö i huset under året. Om det däremot fanns ett barnspår inåt, skulle ett barn födas i det huset under året. - Detta har jag hört ontalas av många personer, så det tycks ha varit en vanlig sed här i trakten.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

52

Bordet dukat julnatten.

I mitt hem förekom aldrig annat än att bordet skulle stå dukat hela julnatten. Man sade, att det skulle vara till de döde, som kom på besök den natten. Även om jag inte precis tror på det, så håller jag likväl ännu fast vid den seden.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

53

Ett äpple kvar på fruktträden.

När frukten plockades ned, skulle ett äpple få sitta kvar på varje träd, för att det skulle bli god fruktskörd nästa år.

Smil.

4705

S. Mörk ha.

Vingfjärden

1933

Sådd.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

54

När man slutat så på en åker, så harvades ett kors
tvärs över åkern. Det skulle vara någon slags skydd.

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

55

Kyrkklockor voro döpta.

Mor sade, att kyrkklockorna var döpta och hade namn.
Av klockorna i Vissefjärda hade hon namn Åtmarstone på de
två. Den ena hette Kristina, men vad den andra hette,
minns jag inte.

Sjunken kyrkklocka.

I Vissefjärda hade en av kyrkklockorna en gång blivit bortstulen och sänkt i sjön. På något sätt fick man veta var den låg och skulle hämta upp den. Då skulle man vara alldeles tyst. Karlarna hade också fått fast i klockan och hissat den ända upp till wattenytan, men då fick de se, att det satt en gris i klockan. Den ene av karlarna blev så förvånad, att han sade: "Där sitter ju en gris i henne." Men med detsamma sjönk då klockan igen, och sedan har det inte varit möjligt att få fast i den igen.

Enälund
S. Pörr
Vissrefjärda
1778-år 1933

4705

1778-år 1933
Ber. C. Velanden
Vissrefjärda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

57

Tattare.

Kringresande tattare hade inget gott ord om sig, för man trodde, att de kunde varjehanda trollkonster, som de använde sig av, när de tiggde i gårdarna. Deras trollldom var det kanske likväl inte så farligt med, ty jag känner ett bra exempel på hur de bar sig åt.

En resande tattarfamilj hade fått stanna över på ett ställe en natt. På morgonen, när bonden hade gått ut på sitt arbete, började tattarkäringen tigga av bond-hustrun, men till en början fick hon ingenting. Då sade käringen: "Jag ser ju att edra djur är utskämda och orkeslösa, och är din man otrogen. Det är en god vän till dig, som är skuld till alltihop, och om du ger mig det där

täcket, så skall jag ställa om att du får se vem det är och så att det blir bra igen." Hustrun blev rädd och lovade bort täcket, och sedan sade tattarkäringen: "I morgon kommer en kvinna hit klockan elva och vill låna en skyttel. Det är hon, som har skämt dina kreatur och som din man går till. Men du får inte låna henne någonting, för då har jag ingen makt till att göra det bra igen." Nästa dag klockan elva kom också en grannfru, som hette Katarina, och frågade, om hon fick låna en skyttel. Nu hade tattarkäringen visat, att hon inte ljög, och så fick hon täcket, som hon var lovad. - Men nu var det så, att tattarkäringen hade varit hos Katarina också och sagt detsamma till henne, och instruerat henne, att hon skulle gå och be att få låna en skyttel. "Men att du inte får låna någon, det kan jag säga dig på förhand," hade

4705

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

59

käringen sagt. De båda hustrurna var naturligtvis sedan
ovänner i årtal och tålde inte att se varandra. Men efter
många år kom de en gång ihop på ett gille och började
prata om dethär, och då kom det fram, hur det hade gått
till.